

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

הגמול

ענין יסורין של אהבה

שער

י

ולמה נקראו יסורין של אהבה, והלא יסורין שפירשנו יסורין של עונשין הן על מיעוט עבירות שעשה, כגון שהן באין על שגגת מעשה ועל העלם דבר, כיצד, הרי שאכל חלב בשוגג נקרא חוטא שכך קראתו התורה בכל מקום, ומהו חטאו, שלא נזהר בעצמו ולא היה תרד וירא על דברי המקום ברוך הוא שלא יאכל ולא יעשה דבר עד שיבדוק יפה יפה, ויתגלה לו הדבר שהוא מותר וראוי לו לפי גזרותיו של הקב"ה, ועל הדרך הזו הוא טעם חטא השגגה בכל התורה, ועוד שכל דבר האסור מלכלך הנפש ומטמא אותה דכתיב "ונטמאתם במ" (ע"פ ויקרא י"א מ"ג), לפיכך נקרא השוגג חוטא.

יסורין של אהבה באים על השגגות ומכרר למה נקראו "של אהבה"

שני טעמים מדוע השוגג נקרא חוטא

אף על פי כן אין השוגג ראוי להעניש על שגגתו בגיהנם ובאר שחת, אלא שהוא צריך מירוק מאותו עון ולהתקדש ולהטהר ממנו - כדי שיהא ראוי למעלה ההוגנת למעשיו הטובים בעולם הבא. לפיכך חס הקב"ה על עמו ועל חסידיו (ע"פ תהלים פ"ה ט) ונתן להם הקרבנות להתכפר בהן השגגות. וכשאין בית המקדש קיים משלח עליהם יסורין למרק מהן אותן שגגות, ולהתכפר ביסורין, כדי להיותם נקיים לעולם הבא. כשם שהקרבנות אהבה וחמלה על ישראל, ולקרנן תחת כנפי השכינה, שנאמר (שמות כ"ט מ"ב - מ"ד): "עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה, ונועדתי שמה לבני ישראל, ונקדש בכבודי, ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים, וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם", כך יסורין הללו אהבה וחמלה על האדם. אבל מכל מקום אפי' יסורין אלו לכפרה ולמירוק חטא הן באים⁵².

כשביהמ"ק קיים הקרבנות מכפרים השגגות

וכשאין ביהמ"ק קיים - היסורין, ולכן נקראו "של אהבה"

וזכר אמרו שם (ברכות ה' ב'): "אמר רבי יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה", והקשו עליו: "ונגעים לא? והאמר ר' ⁵³ כל שיש בו מארבע מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה לישראל", הרי שדימו בכאן מזבח כפרה ליסורין של אהבה, ואף על פי שדחו "מזבח כפרה הו, יסורין של אהבה לא הו", לומר, שאין הכוונה לדמותם למזבח ממש, אלא כשם שהמזבח מכפר על הראוי לו - והן השגגות, כך מראות נגעים מכפרין על הזדונות. ועוד תירצו בענין אחר ואמרו "הא לן והא להו", כלומר שבני ארץ ישראל שהן טהורין וארצם טהורה והנגעים מרחיקין את בעליהם מכל אדם ומכל מגע - אין זה יסורין של אהבה, לפי שהעונש הגדול אינו ראוי אלא לחטאי הזדון והעונות החמורים, אבל בכבל שאין נזהרין בטומאה - הו יסורין של אהבה - וזהו "מזבח כפרה", מכאן למדנו שאין יסורין של אהבה אלא בכפרת חטא.

ג' ראיות שיסורין של אהבה באים לכפר

וזכר אמרו שם (ברכות ה' א') ביסורין של אהבה - "שהן ממרקין כל גופו של אדם", ואין תמרוק ראוי לומר אלא על מירוק עונות או שגגת חטאים, ועוד נאמר שם (עמ' ב') על המעשה שאירע לרב הונא שהחמיץ היין שלו: "ומי חשיד קב"ה דעביד בלא דינא", כלומר שאין רעה באה על האדם בין בגופו בין בממונו אלא על פי הדין.

ויז' ולפי זה אמרו שם עוד (ברכות ה' א') "כל יסורין שיש בהם בטול תורה או בטול תפלה אינן יסורין של אהבה", וכך אמרו (שם): "ואם קבלם עליו מאהבה מה

ביסורין של אהבה אין ביטול תורה או תפילה והטעם לזה

ועבירה. ⁵² ונראה דבא לאפוקי מדעת רש"י שכתב בברכות ה' א' ד"ה יסורין של אהבה "הקב"ה מייסרו בעולם הזה בלא שום עונן כדי להרבות שכרו לעולם הבא יותר מכדי זכויותיו". (מאאמור' בגמרא: והתניא, ובמהדורת זכרון יעקב: והאמר ר' שליט"א). וכרש"י כן דעת רב האי גאון ברשב"א שם והרשב"א ותוס' הרא"ש שם, וחובות הלבבות שער הבטחון פ"ג. ⁵³ כ"ה בכתבי היד, ולפינו בגמרא: והתניא, ובמהדורת זכרון יעקב: והאמר ר'

הוריות

ב' ע"א. רש"י — הפירוש למסכת הוריות נראה שאינו לרש"י אך מריבין חתנו שסיים פירושו של חותנו למס' מכות מדף י"ט ע"ב והלאה, שהמעין ימצא כי בכלל סגנון הפירוש להוריות הוא באריכות יותר מסגנונו של רש"י והובאה בו מלשון יונית (עיין י"ג ב ד"ה סניפין Synajfe) בעוד שרש"י הביא תמיד מלים צרפתיות, ומצינו כזה בפירוש למס' מכות מר' יהודה ב"ר נתן חתנו (ראה שם כ"א סע"א ד"ה כוסילתא, בלעז פלוימא, שהיא מלה יונית Teman). ומצאו בו בטוים שאינם בסגנונו של רש"י כמו "אמטול הכי" וכבר דעירו על זה המבקרים האחרונים.

רבא פ"ב ב' בכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם כו' עיין שם ובילקוט ח"ב שמואל רמז קכ"ד.

י"ב ע"א. ת"ר כיצד מושחין את המלכים כו' כמין כ"ף יוני. ע' מרגליות הים סנהדרין ד' ע"ב אות ז.

האי מאן דבעי למידע אי מפיק שתא אי לא ניתלי שרגא בעשרה וכו' כו' אי משך נהורא ידע דמפיק שתא. לא סימו ואי לא משך וכו', כי זה אינו סימן שלא יסיק רק אינו מובטח, צא ולמד מנביא שאינו נחשב נביא שקר אם לא תתקיים נבואתו לרעה, וע' בס' חסידים סי' תנ"ב אחד לא ראה בליל הושענא רבה צל ראשו כו' ובמקור חסד שם מרמב"ן במדבר י"ד ט' סר צלם ופענת רוא שם, ובס' חכמת הנפש י"ד ע"א ושם כ"ד ע"א. וע"ע בוהר ויחי ר"כ ע"א (וראה שם אמור ק"ד—ב), ושם בהשמטות לבראשית רנ"ו ב. בתרומה קמ"ה סע"א ניצוצי זהר אות ז, ועיין באורחות חיים להר"א מלוניל ח"א ע"א ע"ב, בס' הרקת לר"א מגרמיזא סי' רכ"א ובסודי רזיא ע' מ"ט, ברבינו בחיי וריקנטי פ' שלח פס' סר צלם, בפרדס לרמ"ק שעד הנשמה פרק ד, בנגיד ומצוה למהר"ו סדר ליל ר"ה, וראה רמ"א אור"ח סי' תרס"ד סע"א.

י"ג ע"א. האשה קודמת לאיש לכפות כו' בזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה, ראה מקרא קודש פ' וירא י"ט ה—ז כאשר אנשי סדום נסבו על בית לוט ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אותם, ויצא אליהם לוט הפתחה גו' ויאמר אל נא אחי תרעו, הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליכן ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר וגו'. ממזר ת"ח קודם לכהן גדול ע"ה. נקטו מקבילה זו להדגיש שמזר אשר אינו רשאי לדור בירושלם (ע' אבות דר"נ פ"ב) חשוב יותר ממי שאינו רשאי לצאת מירושלם (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה).

יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים בפסוק זה קרי וכתוב, הקרי "מפנינים" והכתיב "מפנים", וזהו שדרשו מכהן גדול הנכנס לפני.

ע"ב. המשה דברים משכחים את הלימוד כו' והרוחץ רגליו זו ע"ג זו כו', וי"א אף המניח כלים תחת מראשותיו וכו', יעוין בזבחים י"ט ב כיצד מצות קידוש מניח שתי ידיו ע"ג שתי רגליו ושתי רגליו וע"ז וכו', ובתמיד פ"א מ"א ופרחי כהונה כו' פושטין ומניחין אותן תחת ראשיהן כו', ובס' נפש חיה סי' ב סע' ג שדברים סגוליים אלה אין לחוש רק בהסתלקות המוחין לא במקדש. ראר"ז כשם שהזיות משכח לימוד כו' כן שמן זית משיב לימוד כו'. ע' לעיל עירובין י"ח ב שהזיות עצמו חריף אבל שמן זית מרגיל הלשון כמיני מתיקה ע' תענית ט' ע"ב, מד"ר רות עה"פ ויאכל בועז ובכ"ד וראה בס' נפש חיה סי' תמ"ז סע' ח.

דאמר רבא חמרא וריחנא פקחין, בנאום אמרתי עפ"ד במנחות פ"ז א כשם שהדיבור יפה לבשמים כך דיבור רע ליין, ורק מי שידוע לאחד שתי הסגולות הוא יוכל לקבוע עת לחשות ועת לדבר, מתי הדיבור יפה ומתי השתיקה, חמרא וריחנא — פקחין.

פשט גרס ותני, עמש"כ בס' יסוד המשנה ועריכתה בירורים ב על כתיבת הלכות בימים קדומים.

אסיקו לר' מאיר אחרים, ע' רמב"ן פ' מקץ מ"ג מ"ד ושלה לכם את אחיכם אחר, וביחוד נרמז בכנוי "אחרים" אותיות "מאיר ח[כם]" כלומר שישאר חכם הועד ולא אב בית דין בעלות ר' נתן לנשיאות.

י"ד ע"א. פליגי בה רשב"ג ורבנן היא סיני עדיף, והיא עוקר הרים עדיף — בס' שם עולם אות קצ"ב הערתי דלעיל שנינו שא"ל ר"מ לר"נ אנא חכם ואת אב ב"ד, נתקין מילתא כי לדידן.

ע"ב. תורה הרי אלו מעוטין, בירושלמי פריך בכ"מ הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות והכא למעט, ומשני דהיינו דוקא במקום שהן ווגות כמו ספ"ק דסנהדרין (ט"ז א) כו' — עמש"כ בס' מרגליות הים שם אות ו באריכות.

ג' ע"ב. רב הונא כי הוה נפק לבי דינא אייתי עשרה תנאי דבי רב לקמיה כו', רב אשי כי הוה מייתי טריפתא לקמיה מייתי עשרה טבחי כו' — בירושלמי כלאים פ"ט ה"א ר"ש ברי מייתי מאנא מבי קצרה [כשהביא בגד מהכובס] מייתב עלוהי עשרה חוטין [בירושלמי דפוס ווילנא מכת"י: מייתב עלוהי עשרה חייטין] ומפשפשי ליה [הושיב עשרה חייטים המכירים חוטי צמר ופשתים שיעיינו אם אין כלאים בבגד זה], ועיין בצפנת פענח מהגר"י רוזן לרמב"ם הל' שמיטה פ"א ה"ד, ושם להל' כלאים פ"י הכ"ח.

ד' ע"א. השתחואה, בפשוט ידים ורגלים כדכתיב וישתחו אפים ארצה, צ"ע שלא הובא הפס' דילפו מיניה בשבועות ט"ז ב הבא נבא אני ואמר ואחין להשתחוות לך ארצה, ועמש"כ בהגהותי לעיל יומא מ"א ב ד"ה שאני מצורע, ועמש"כ בס' קב בשמים שבועות י"א אות פ"ד מדוכתי טובי, ובס' מרגליות הים סנהדרין פ"ז א אות ז, וע"ע בתוי"ט פאה פ"ה מ"ב, הגהות הגרש"ש שבת ס"ו, ועיין בשו"ת הרדב"ז ח"ו סי' ב' אלפים קמ"א, וביד מלאכי כללי התלמודים אות י"ג.

ע"ב. או שלא היה מופלא של ב"ד שם כו', עמש"כ בס' מרגליות הים סנהדרין ג' ע"ב אות יא באריכות. רש"י ד"ה או זקן שאינו ראוי לבנים, וק"ל מפני מה אין ראוי להוראה, יעוין סנהדרין ל"ו ב ד"ה זקן ששכח כבר צער גדול בנים ואינו רחמני.

ה' ע"א. הורו ב"ד של אחד מן השכמים כו' דרבי ר' יהודה והכ"א כו', עמש"כ בס' מרגליות הים סנהדרין ב' ע"א אות ל"ט.

ו' ע"א. כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה ה"מ כיווד אבל לא בנבור, עמש"כ בקונטרס חסדי עולם שבסוף הס' חסידים לס' תר"ה (ע' תקצא—ד) באריכות).

שמעוין לר"ש כו', במהרש"א כ' לא ידענא מי הכריחו לזה דאימא דר"י ודאי מודה בחטאת צבור דאינה מתה ולא פליג אלא בחטאת השותפין וכו', ונראה דנקט כן לפי שמפורש במשנה תמורה ט"ו א דר"י ס"ל דמתה עיי"ש.

י' ע"א. כוכב אחד לשבעים שנה עולה כו', ע' רמב"ם הל' יסו"ת פ"ג סה"ז.

י"א ע"א. פליגי בה רב אחא ורבינא כו', ע' לעיל עבודה זרה כ"ז ב'.

ע"ב. בעא מיניה רבי מר' חייא כגון אני מהו כשעיר כו', בהגהות הגר"י יעב"ץ הקשה מירושלמי [כלאים פ"ט ה"ג] דרבי מנוקבתא דבית דוד הוה שאין להן ירושת מלכות, ועמש"כ בס' דרכי התלמוד וחדותיו מחקר ל"ה רבי ביקש לעקור תשעה באב ובהערותי שם.

שמן המשחה כו' כולו קיים לעתיד לבוא שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם, מיוסד על אַמרם בויקרא ניצוצי אור / מרגליות, ראובן בן משה [עמוד 191] {726077}

הקדמת רבינו המחבר

שמעו מלכים האזינו רזונים לה' אנכי אשר לה' אלהי ישראל אשר במעון קדשו מן השמים ברוב רחמיו וחסדיו הופיע והשפיע מנה יפה על שפל אנשים כמוני לחבר תוספות על כל המקומות בגמרא שלא נמצא בהם תוספות כלל ועיקר הלא המה מסכת הוריות ומסכת תמיד מראש ועד סוף ופרק קמא ופרק בתרא דכריתות ופרק משוח מלחמה ופרק עגלה ערופה ופרק חלק מראש ועד סוף ואגב הדא תרתי חברתי חדושים בהרבה מקומות מפורזים במסכת סוטה ובמסכת חולין ושאר הרבה סוגיות חמורות בגמרא ודבורי תוספות והפוסקים וקצת שאלות ותשובות אשר נשאלתי מקרובים ורחוקים דברי צדיקים והדברים עתיקים. כאשר עניך תחזינה מישרים. אלה הדברים ברורים. ואת כל אלה ידי עשתה לא מחכמתי ולא מחריפותי כי אם בשמוש חכמים ובדבוק חברים ובפלפול התלמידים ובחמל' ה' עלי כי ראה את עניי ואת יגיע כפי כמה יגיעות יגעתי במלאכת שמים זו כי רבה היא בכמות ואיכות כי זה הים גדול ורחב ידים ים הגמרא שם רמז ואין מספר מכללים ושרשים ויסודות לחזות בנועם תורת ה' הלכות קטנות עם גדולות שם אניות יהלכון לשאוב מים בששון להבין דעת קדושים מרי מתניתין וגמרא ובפרט מסכת הוריות מצאתיה דומה לכפיפה שאין לה אזנים כי היא ערום ועריה בחוסר כל מה שנמצא בשאר מסכתות הן מן תוס' הן מן מראה מקומות על הגמ' הן מן תקוני מעיות הרבה שיש בה והיא מסכתא חמורה מאד וכמו כן מסכת תמיד ויש בהם הרבה הלכות עמוקות וסתומות ואין שואל ואין דורש ואין מבקש עליהם כל עיקר וגם אני בעניי לא מהיותי חכם בעיני מלאני לבי להכנס במשעול הים הגדול הזה אשר גדר מזה וגדר מזה עומק המושג מזה וגדר קוצר המשיג מזה כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ולא למדתי חכמה ודעת קדושים אדע אך זאת היתה לי הסיבה לדחוק עצמי ולהכנס לפני ולפנים ממחיצתי כי עין בעין ראיתי סייעתא דשמיא בכמה פנים שונים כאשר התחלתי ללמוד עם חברים מקשיבים לקולי מסכת הוריות ביומי דמפגרי בהו רבנן שקורין בארצינו בין הזמנים בלי שעלה על דעתי ולא על מחשבתי כלל לחבר שום דבר עליה רק להיות כי גרסה נפשי לתאבה להשלים מסכתא תחת בין הזמנים כדי שאוכל לשלם את נדרי אם יגמור ה' בעדי ללמוד כל ש"ס ובחרתי לסגולתי מסכת הוריות וכאשר התבוננתי ועיינתי לירד בעומקה של הלכה כפי חק החיוב המושל עלי דאגרא דשמעתא סברא אז הרבה קושיות וספיקות כראוי מוצק חזקות הקיפוני וסבבוני מצאוני הלמוני ואף כי לפעמים עלתה במזלג עיוני הקצר תירוצים ודקדוקים נאים ומתוקים מ"מ לא שלותי ולא שקמתי ולא נחתי כל עוד שלא עשיתי להם סמוכות על אדני שיש המהורים כי על משענת קנה הרצוץ שלי לא נשענתי על כן נערתי חצני ופשפשתי בכל ש"ס מראשו לסופו ומסופו לראשו בגמרא בבלי וירושלמי ותוספתא וספרא וספרי כמה שנים ויגעתי ומצאתי בחמלת ה' עלי את אשר חפשתי וגם הרבה אבנים טובות ומרגליות אשר מעולם לא עלה על דעתי ולא על מחשבתי כלל לחפש אחריהם וידעתי נאמנה כי מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו ויהי כראותי שנתקיים בי כל הבא לטהר מן השמים מסייעין לו וחפץ ה' בידי הצליח ת"ל:

אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח ירך ללמוד

ג"כ מסכת תמיד ושאר כל המקומות בגמרא הנזכר שלא נמצא בהם תוספות כלל ועיקר ואקח

שצריך לנרף שנים עמו. וגראה לי לחלק, דאם השליח ציבור שהוא מתפלל הוא אומר נוסח זה, אינו צריך לצייר, כי הוא משולת מן הקהל והוא כאלו כל הקהל ציחד אומרים כן, אבל אם הרב או הגדול שצקהל אומר כן, לא נקרא משולת, אלא הוא עצמו אומר כן, על כן צריך לצייר שנים עמו שהם צמקוס כל הקהל. וצמרי"ל [הלכות ליל יום כפור עמוד שכן] כתב וז"ל, טרם שירד שליח ציבור לפני המיצה היה עומד הוא לפני המיצה ואמר צישיצה בו, וכן עמא דבר לומר הגדול שצכל עיר, עכ"ל. משמע

(א) שליח ציבור בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה (ב) על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים (ג) ונהגים שאומר ב (כ"ב) כל נדרי (ובו"י) ב (כ"ג) ואחר כך (ג) ג אומר (א) שהחיינו ג ד בלא כוס: הגה (א) ואחר כך

על לזרף כל אחד לעצמו, ע"כ. ואין נוהגין כן, אלא הכל סומכין על השליח ציבור (דרכי משה אות ד). ושליח [ריש מסכת יומא ד"ה הלכתא] כתב דמותר ל' לסמוך על השליח ציבור, כמו שכתב סימן רנ"ח סעיף י"ד, והוא הדין בצרכה הלל ולולב, עכ"ל. ולי נראה דעכשיו על הרוב אין השליח ציבור מכויין להוציא אחרים, לכן יצרך לעצמו, וכן נוהגין בהלל ולולב: ד ב"א כוס. משום דכיון שאומר שהחיינו קבלה ליה עליה ואסור למשחי, ואי ניחזי לחינוק אחי למסרך, עיין סימן תקנ"ט סעיף ז' [וס"ק ט]. יש להתעטף בטלית (כתבים פרי עץ חיים שער יום הכפורים פ"ב), עיין סימן י"ח [סעיף א בהגה וס"ק ב]:

שמהרי"ל עצמו צלי צירוף אמר כן, והיינו שמהרי"ל היה שליח ציבור [צקהל וורמיי"ל, ודי צו לצד וכמו שכתבתי. ומה שכתב וכן עמא דבר שאמר הגדול, לא דק צוה, כי אז צריך צירוף שנים, אלא שזכר אמירת הגדול, כן נראה לענ"ד. וכתב בלבוש [ריש הסימן] והולכים שני חשובים מקהל ועומדים אלל החון שהוא שלישי כדי להמיר ולהתפלל עם העבריינים, אבל משום כל נדרי אין צריך שלשה, שאינו אלא תנאי להבא בו, עכ"ל. ואם כן היה לאלו השלשה לינך משם אחר אמירת צישיצה בו. ולפי מה שכתבתי שצריך צירוף משום שיהיה מפורסם שכל הקהל מסכימים בתנאי זה וכאלו אמרו הם עצמם פה אחד כן, על כן צריכים להיות עד גמר כל נדרי. ומה

שנוהגים להשהות שם עד אחר זכרו, נראה דאם היו הולכים קודם זכרו אפשר שאמר השליח ציבור זכרו צעודם הולכים ועדיין לא באו למקומם ואינם יכולים לכויין לדברי השליח ציבור, כן נראה לענ"ד: (ב) ע"ל דעת המקום בו. מו"מ ז"ל [צ"ח עמוד תמ"א ד"ה ומ"ש] פירש, שאומרים כן כדי שלא יחשבו העבריינים שכבר נפטרו כיון שכבר התפללו עמהם, לזה אומרים על דעת המקום בו, שיחזרו בתשובה למקום. וקשה על זה, דדי היה צריך אם שומעים שאומרים אנו מתירים להתפלל בו, דמשמע תפלה לחוד. ותו, דאם כן צמקוס הקירוב יהיה מרומז הריחוק אם לא ישובו, וקמי שמיא גליא העתיד, ונמצא זה לקטרוגו. אלא נראה על דרך שכתבנו [ס"ק א] שאלו השלשה מודיעים שהם צמקוס כל הקהל והם עושים על דעתם כאלו עשו בעצמם, אלא שצריך צירוף המקום צרוך הוא תחלה לזה שהוא מסכים עם אמירה זו, ועל כן נראה לי שהגירסא הנכונה לומר הנוסח כמו שכתבנו [צ"ח] צישיצה בו ואחר כך על דעת המקום בו, ולא כמו שכתבנו במחזורים תחלה על דעת המקום ואחר כך צישיצה בו, דהיאך יזכיר תחלה הסכמת הקהל ואחר כך יזכיר הסכמת הישיבות, אלא איפכא מסתברא שהישיבות מסכימים לנרף דעת המקום לדעת הקהל להמיר. ב"ת הטור [עמוד תמ"ג] ואומר כל נדרי בו די נדרנא ודי אשתבענא ודי אחרמנא מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים הזה, שמכוונים להמיר הנדרים [והחרמות] והשבעות שעברו אולי עברו עליהם וכדי להנצל מן העונש. והוקשה לר"ת [ספר הישר חלק החדשים סימן ק] מה מועיל להמיר על מה שעברו כבר, והנהיג לומר מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה, וגם הנהיג לומר די נדרינא ודי אשתבענא, כי אמר שפשוט זה ממה דתנן צנדרים [כג, ב] הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדרים שאני עמיד לדור צו השנה יהיו בטלים, והוא שלא יזכור התנאי שזעת הנדר, שאם הוא זוכר לתנאו ואפילו הכי הוא נודר הרי מבטל התנאי, אבל אם אינו זוכר לתנאו אז מועיל התנאי, ולכן צריך לומר כולהו איחרטנא צהון, כלומר, אם אשכח ואדור מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהיו בטלים, עכ"ל [הטור]. הקשה צ"י [שם ד"ה ואומר] על קושיית ר"ת, דהא ודאי התרה מועלת לנדריים שעברו, אלא הקושיא היא דהא צריך להתרה חרטה ושלשה הדיוטות או יחיד מומחה. ועוד, דקיימא לן [י"ד סימן רכ"ה סעיף יד] לנרף לפרט הנדר. ועוד, שהחזן שאומר כל נדרי, מי יתיר לו נדרו. ונראה לי דהטור כיון על נכון, כי הרא"ש [יומא פ"ח סימן כח; נדרים פ"ג סימן ה] כתב תירוץ על קושיית ר"ת, דמה שהקשה דבעינן חרטה, מירך על זה אגן סהדי דכל מי שעובר על נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מן העונש. והנה הארכנו קצת צ"ד סימן שכ"ג [ס"ק ב] צביאור דברים אלו, וכאן מזכיר בקיצור, דודאי אין היתר לעקור הנדר למפרע מחמת יראת עונש, דאם כן בטלת כל חיוב דשחטי חוק, דיתחרט קודם שבא לידי כרת, אלא צריך פתח וכו'. ועל כן יפה הקשה ר"ת, דמה מועיל זה להציל מן העונש שעבר, דודאי אין כאן פתח של חרטה לכל הקהל, ואם כן אין מועיל היתר כלום. ועל כן כתב הטור והוקשה לר"ת, ולא כתב והקשה ר"ת, כי לא הקשה כן בפירושו, אלא כוונת קושייתו היתה צדק זה, דמה מועיל להמיר על מה שעברו כבר, והיינו צדק שזכרתי. והרא"ש מירך דזה הוא הפתח עצמו שאילוני ידע יראת העונש הנמשך מהנדר לא היה נודר, ע"ש צ"ד מזה. ואגן מנהגינו כר"ת דלומרים מיום כיפור זה עד יום כיפור הבא עלינו לטובה. וצ"ע בן הפירוש של הגירסא שזכר ר"ת נראה לי דהכי הוא, דאי קאי על העבר אמרינן דנדרנא, דהיינו צמק"ץ תחת הנו"ן ופת"ח תחת הדל"ת, והוה צמק"ל אמרנו שהוא עבר, אלא ללן לטון עמיד צריך לנקוד חיר"ק תחת (היו"ד) [הדל"ת] א. ובאשתבענא (דאי) [אין] קאי על העבר הנקודה היא צפת"ח תחת התי"ו ותחת הבי"ת ושצ"א תחת העי"ן, אבל לטון עמיד יש לנקוד חיר"ק תחת העי"ן. ב"ת בלבוש [סעיף א] דנוסח כל נדרי [יש] צו טעות, דפתח בלשון יחיד דאינדרנא כאשר ראו להיות, וסיים בלשון רבים, כי נפשנתא ושבענתא לטון רבים. אלא צריך לומר על נפשאי, ובסוף יאמר נדראי לא נדרי ואסראי לא איסור (ושבעתי) [ושבעתי] א. לא שבעות, וגם צריך לומר דאינדרנא פירוש שאדור אני. ולי נראה דהכל לטון רבים, דלשון אינדרנא הוא כמו נדר שלנו, דכן מורה לטון נא דבסוף, א"והאל"ף של אינדרנא אינה מורה שימוש של לטון יחיד אלא האל"ף שייכא להמקור, כמו אישבתא או (אינוקצי) [אינוקצי] או אישפתא דרגא, וכהנה רבות בלשון תרגום, וכן אינדר הוא המקור ונא הוא כמו שלנו, ונמצא פירוש המלה נדר שלנו אנדר שלנו, וכן הוא באשתבענא הוה המקור אשתבע, נמצא פירוש אשתבע שלנו ר"ל שבעה שלנו, וכן הוא באסור. ומה מוכח, דאם תפרש האל"ף של אנדרנא לטון שימוש נמצא דהוה המקור נדר, ואיך תפרש ודאסרנא, אם תפרש האל"ף לשימוש יהיה המקור סר ואין זה מקור כלל, אלא על כרחי האל"ף שייכא להמקור, נמצא שפיר מתפרש כל המיצה על רבים דהיינו איסור שלנו, נמצא כל הנוסח של כל נדרי הוא לטון רבים, וצמנס קרא בלבוש תגר על נוסח שלנו ככל נדרי, ואין לשנות כלל: (ג) אומר שהחיינו בו. הטעם דלמא אחי למסרך. פירוש, לשמות כשיהיה גדול. ואין להקשות אם כן

ב. לדעת ר"ת [ספר הישר חלק החדשים סימן ק] והצ"ח הטור [עמוד תמ"ג] והצ"ח [ס"ח] הנוסח שממיר על העמיד דאיתא צ"ד סימן רי"א [סעיף א בהגה] וכן נהגו בפאלאנאי, והרא"ש [סוף יומא] הסכים למה שכתב רב סעדיה גאון כמנהג הקדמונים להמיר השבעות משנה שעברה כגון נדרי שגבות ואונסין וכן מנהג הספרדים: צ. צ"י עמוד תמד ד"ה ומ"ש רבינו ונוהגין, צ"ח פסקי הרא"ש ר"א: ג. עירובין דף מ' [ע"ב]:

ציונים לרמב"א

תרי"ט * טור עמוד תמו בשם סדר רב עמרם גאון סדר תפלת ערבית של ליל יום הכפורים עמוד רטז:

יד אפרים

תרי"ט (פ"ו פ"ק ב) אב"א לטון עתיד צריך לנקוד היתר תחת הדלת בו, [כצ"ל]: (שם) כתב ב"ב"ש דב"ח כ"ה נדרי יש בו טעות ב"ח, [כצ"ל]: (שם) ודאיתא [כצ"ל ל"ט]:

ערך פ"ה פ"ה הריק"ש

תרי"ט ס"ה סעיף א [כ"ה נדרין]. יש מי שאומר שכל נדרי הוא לטעל השבעות והנדרים לעתיד ולכן יאמר בלשון עמיד ולא נהגו כן, ואף לפי מנהגינו לא יאמר ככתוב ונסתל אלא ונסתל וכו':

הוריות דף ב

משבצות זהב

אם פרשו להחמיר שלא להתפלל עמו בבית הכנסת, אף שיש עשרה זולתו רשאי, וצריך א"ח הכי היתר, ומשום הכי ביום הכיפורים כל תענית שאין פושעי ישראל עמהן כאגוד רובל אין תענית נכיתות, וכן שאם לא כן (יש) [אין] ערבות, משום הכי אף שיש מנין בלעדם מתירין כו' משום שמא התנו תחלה דלא להתפלל בעודם בבית הכנסת. ואין צורך שלשה, כי אין כאן רק לבטל הסכמה שהיה תחלה, משום הכי שליה ציבור שליח הקהל שפיר דמי. ואפשר לומר בעיני שלשה שיהיה נראה כשלוחי הקהל, ומה שכתב מהאר"ם או גדולי אומר, הוא לאו דוקא שהגדול מתחיל ושניים שמעו אחרים גם כן, או עומדים שם די, דהוה כשלוחי קהל. ועיין מ"א ס"ק א, אהרן וחזר ושמו יו, יב, וראוי היה להיותם כל היום שם. אבל משום כל נדרי אנו קיימין לא כר"ת דתנאי להבא הוא ולא לשעבר, ואין צורך שלשה. ועיין אות ב', ואי"ה שם יבואר: (ב) ע"ז דעת המקום. עיין ט"ז. הבי"ח ז"ל פירש על דעת המקום, שעבריינים לא יסברו שכבר פטרם מעונשם. והט"ז פירש כמו שכתוב באות א', להודיע שכל הקהל מסכימין להתיר להתפלל עמהם, ומה שאומרים על דעת המקום, שמשמים גם כן יסכימו. ומה שכתב בפירושו כל נדרי, עיין בטור באורך. ואנו נוהגין כר"ת שהוא תנאי מיום הכיפורים זה עד יום הכיפורים הבא עלינו לטובה. ובדיוק המלות, עיין ב"י [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] גם כן מזה, ובמחזורים שלנו כולן באלף. ומה שכתב אסף משורש בתרגום לא מדבר בעדו, ר"ל אפרגא חסר האלף השורש. ועיין לבוש: (ג) אימרו. עיין ט"ז. כאן אתי למסרך, כי יסבור כוס מצוה רשאי לשתות, עיין בפוסקים. ועיין מ"א אות ד', ואי"ה שם יבואר:

באר היטב

תרי"ט (א) ש"ח צבור. ועכשיו אומר הגדול לנב, כ"ח, [מ"א ס"ק א]. ולכן לנרף עוד שנים עם הגדול, וזהו הדין. וזהו הדין על גזירות ומלכות הקהל, וממילא להסדיר להשתלל, דכל מעניני ציבור שאין צו מפורשי שראל אינו מענין. ומהניס לומר זה שלש פעמים: (ב) כ"ז נדרי. וכתב מהאר"ם ז"ל שמוציאים ספרי תורה להתרת נדרים, ויש ליקח בממון רב מי שיוציא הספר תורה ראשון, ע"ש, [עטרת זקנים ס"ק ב]. כתב לבוש דנוסת כל נדרי טעות, דפתח בלשון דאינרנא כאשר ראו להיות, וסיים בלשון רבים [נפשטנא ושכרעטנא], אלא צריך לומר על נפשי, ובסוף אימרו נדרי לא נדרי וכו'. ולי נראה הדבר שצדק רבים, דלשון דאינרנא הוא כמו נדר שלנו, וכן [מורא] [מורה] לשון "נא" דסוף, והאל"ף של אינרנא אינו מורה שימש על לשון יחיד וכו', ע"ש. נמצא כל הנוסת של כל נדרי הוא לשון רבים. ובתנא קרא תגר על נוסח שלנו, ואין לשנות כלל, ט"ז [ס"ק ב] וכו'. [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] [עטרת זקנים ס"ק ד]: (ג) שהחיינו. וכן לאומרה נמשך עם השלש ציבור, וסיימה קודם השלש ציבור, שאמר אמנו:

השליח ציבור

השליח ציבור בצבור אין לו לשנות מה שכתב ומוגדל בפי כל:

ביאור הגר"א

[ב] ונוהגים שאומר כו'. לגירסת ר"ת [ספ"י הישר חלק החדשים סימן ק] הוא משום דרבי אליעזר בן יעקב בפרק ג' דנדרים [בג, א]. ויום הכיפורים נקרא ראש השנה, כמו שכתוב בערכין י"ב א'. ולגירסת הראשונים, משום דבהתרת נדרים

מהצית השק"ף

בישיבה של מעלה הסכימו על זה כו' והישיבה של מטה בכל מקום שהיא קבועה התירו גם כן להתפלל ביום הכיפורים עם העבריינים, על דעת המקום ועל דעת הקהל, שלא יחשבו שכבר נפטרו מעבריינותם כיון שהתירו להתפלל עמהם, וזה אינו, כי לא התירום כי אם על דעת המקום שיחזרו בתשובה כו', עכ"ל. ולפי זה כתב הבי"ח שאין לומר "אנו" מתירים, דהא אין "אנו" מתירים כי אם מודיעים שבישיבה של מעלה וישיבה של מטה מתירים, עיין שם. אולם מנהגנו כעת על פי מנהגים [לר"א טירא מנתי יום כפורים עמוד קג] ושו"ע [ספ"י ד] להעמיד עליה אצל השליח ציבור וגם לומר אנו מתירים, וכאשר יתבאר להבא [ס"ק ט]. אך כתב הט"ז [ס"ק ב] להפך הגרסא שבמחזורים, ולומר תחלה בישיבה כו' ואחר כך על דעת המקום, וכמו שכתוב הנוסח בשר"ע, עיין שם: (ס"ק ב) כ"ז נדרי כו'. דנדרנא כו' היא הגרסא הנכונה, כ"ז. ור"ל, שיהיה תיבה אחת, ואין יו"ד לא אחר דל"ת הראשונה ולא אחר דל"ת השניה. אבל רבינו ירוחם כתב לומר די נדרינא, שתי תיבות, וממילא יש יו"ד אחר דל"ת ראשונה, וגם אחר דל"ת השניה. ומחלוקתם במבאר בטור [עמוד תמ"ב] ובהר"ם ב"י [שם ד"ה ואימרו ד"ה ומ"ש וגם] במנהג קדמונים היה לומר מיום שביעיות שכבר נעברו עד יום הכיפורים הוה והיתה הכונה להתיר הנדרים מביעיות שכבר נעברו, פן עבר אחד עליהם. ור"ת [ספ"י הישר חלק החדשים סימן ק] הקשה על זה, לכן הגיה שיש לומר מיום הכיפורים זה עד יום הכיפורים הבא עלינו, והכונה להננות על נדרים שיודו מכאן ולהבא שלא יחולו, וממילא תנאי זה אם אינו זוכר התנאי בשעה שנדרא אחר כן, אבל אם זוכר התנאי ואף על פי כן נודר הוה עוקר התנאי. ודין זה ממסכת נדרים דף כ"ג [ע"פ]. עיין שם. ולכן שניה גם כן במה שהראשונים אמרו דנדרנא, תיבה אחת, והיתה נקודתה כמו שכתב הרב ב"י [שם ד"ה ומ"ש וגם] דל"ת ראשונה בחירק, גנו"ן חטופה, ודל"ת שניה בחקן, דמשמע לשעבר שכבר נדר, ולר"ת דק"א על נדר העתיד להיות לומר די נדרינא, שתי תיבות, דמשמע להבא. ולפי זה כתב הרב ב"י ור"ל, די תיבה אחת, ונדרינא תיבה שניה, והגנו"ן נקראת ולא חטופה, והדל"ת בחירק, עכ"ל. וגם הראשונים אמרו דאישתבענא כאלף באמצע תיבה, משמע לשעבר, ור"ת הגיה לומר דאישתבענא, מ"ם במקום א', והיא נקודה

לבושי שרד

תרי"ב (ה) ט"ז סק"ב ועל כן נראה ל"י שהגירסא הנכונה לומר הנוסח כמו שכתוב בשר"ע, כ"ל: (ג) מ"א סק"ב וכן כתוב בהגהות שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ט או"ח (ט) תקפא - תרצו / קארן, יוסף בן אפרים [עמוד 149] {276077}

פרי מגדים

אש"ף אברהם

ב כ"ז נדרי. עיין מ"א. עיין ב"י [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] משמע די נדרנא גנו"ן נשוי"ל נע והדל"ת נצמ"י, להבא משמע, וכר"ת. ובמחזורים שלנו דל"ת נשוי"ל: ג אומר. עיין מ"א. ועיין אליה רבה [ס"ק יג]. וצניח הכנסת [גדול] י: שאין הכל שומעין משליח ציבור, ראו לנדר שהיינו כל אחד לעצמו, וע"ש: ד ב"א ב"ב. עיין מ"א. [סימן] מקנ"ט [ס"ק ט], משענה בלז דרננא, יע"ש. ועיין סימן מרכ"א [מ"א] אות ג', ועיין ט"ז שם [ס"ק א] וכלן [ס"ק ג']. ומעטפתין בל"ת מעבוד יום, ובלילה אין לנדר על טלית, אף המיוחד ליום, עיין סימן ט"ז אות ג':

ואי"ה שם יבואר. ויש עוד טעם שלישי, תענית ציבור כמשה רבינו אהרן וחזר ושמו יו, יב, וראוי היה להיותם כל היום שם. אבל משום כל נדרי אנו קיימין לא כר"ת דתנאי להבא הוא ולא לשעבר, ואין צורך שלשה. ועיין אות ב', ואי"ה שם יבואר: (ב) ע"ז דעת המקום. עיין ט"ז. הבי"ח ז"ל פירש על דעת המקום, שעבריינים לא יסברו שכבר פטרם מעונשם. והט"ז פירש כמו שכתוב באות א', להודיע שכל הקהל מסכימין להתיר להתפלל עמהם, ומה שאומרים על דעת המקום, שמשמים גם כן יסכימו. ומה שכתב בפירושו כל נדרי, עיין בטור באורך. ואנו נוהגין כר"ת שהוא תנאי מיום הכיפורים זה עד יום הכיפורים הבא עלינו לטובה. ובדיוק המלות, עיין ב"י [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] גם כן מזה, ובמחזורים שלנו כולן באלף. ומה שכתב אסף משורש בתרגום לא מדבר בעדו, ר"ל אפרגא חסר האלף השורש. ועיין לבוש: (ג) אימרו. עיין ט"ז. כאן אתי למסרך, כי יסבור כוס מצוה רשאי לשתות, עיין בפוסקים. ועיין מ"א אות ד', ואי"ה שם יבואר:

שערי תשובה

תרי"ט (ב) העבריינים. עיין באר היטב. ועיין בשיירי כנסת הגדולה [הגה"ט אות א] שכתב ששמע מהרה"ר סב"ע ז"ל שהיה אומר את העבריינים, והכונה שמחירין אותם מעבריינותן כדי להתפלל עמהם. ונוסחא זו נכונה, וכן אני נוהג לומר. והבי"ח [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] כתב שאין לומר אנו, רק בישיבה של מטה מתירין, ואין נדרים כן, [ע"פ]. ועיין באל"ה רבה [ס"ק יג] שהכונה שבישיבה [של מעלה] הם מסכימים אתנו על ההתרה, ודלא כהמ"א [ס"ק א] שהביא דברי הבי"ח על הנוסחא שלנו, ע"ש. ולפי זה גם מה שכתב הט"ז [ס"ק א] דשליח ציבור לחודיה מועיל, נראה שגם זה אינו, משום דאלו השלשה שלוחות התיר. גם נראה שאין מועיל שליחות יחיד בכהאי גוונא, וקצת: (ב) ונוהגים שאומר כ"ז נדרי. וכתב בשאילת יעב"ץ [ח"א] סימן קמ"ה שהנוסח של הקדמונים הוא לומר די נדרנא, דקאי על העבר, ולר"ת [ספ"י הישר חלק החדשים סימן ק] דקאי על העתיד, צריך לשנות ולומר דנדר או נדרי, גנו"ן בחירק והל"ת בדרגש, וכן בכלום דנישבע כו'. וכתב שלחוש לדברי ר"ת הוא נוהג בשתי הלאומות [ובפרקי] [ולכפול] [ט] הנוסח דנדרנא ונדרי, דאשתבענא ודנישבע, דאסרנא ודניסר כו', מיום כיפורים שעבר כו' ומיום כיפורים זה כו', לצאת ידי הכל כו', ע"ש. ונראה שהיחיד יכול לומר כן בלחש בפני עצמו, אבל

השליח ציבור בצבור אין לו לשנות מה שכתב ומוגדל בפי כל:

ביאור הגר"א

כתוב [במדבר ז, ו] ואם הנאי כו' ה' יסלח לה, והיום יום סליחה. ועיין מה שכתבתי למטה [ס"ק ה]. ועיין [ב] בראב"ן סוף פרק ג' דעירובין [גנו, ב]: [כ*] ואהרן בך אומר כו'. עיין באר הגולה [אות ב] [כ*]:

מהצית השק"ף

בחירק, משמע להבא, עכ"ל הרב ב"י. ואם כן לפי מנהגנו כר"ת לומר מיום הכיפורים זה עד יום הכיפורים הבא, כתב רבינו ירוחם כהגהת וכנוסח ר"ת. אבל מ"א כתב בשם דרכי משה ותוספות יום טוב ויש פרק ג' דנדרים שכתב בשם התוספות שם [ד"ה ואת] דאף לדעת ר"ת דקאי על להבא מכל מקום יש לומר דנדרנא, תיבה אחת, דנדרנא שתי לשונות משמע, בין עבר ובין עתיד, וכמו שכתב מ"א אחר זה בשם הגהות מיימוניות. ולענין דאשתבענא אם כתב מ"א כלום, וגם בתוספות דנדרים לא הזכירו מזה. אולם בט"ז [ס"ק ב] משמע דגם דאשתבענא אם קורא בחירק תחת העי"ן הוא לשון עתיד. והבי"ח [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] כתב ור"ל, דאשתבענא בסג"ל תחת האל"ף משמע נמי להבא, עכ"ל: וכן כתוב בהגהות מיימוניות דנדרנא כו'. קאי אדלעיל, סייענא לענת התוספות יום טוב בשם התוספות כנוסח ר"ת: קאי אדלעיל, מכל מקום עדיף מלברך כל אחד לעצמו, משום ברוב עם נדושתינו שמתחילים בלשון יחיד ומסיימים בלשון רבים אינו נכון, ולכן הגיה גם לבסוף בלשון יחיד. וב"ח [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] [ס"ק ב] קיימו נוסחתינו, והשיגו על הלבוש: ובי"ח כ"י דאיהרנא. רצה לומר לפי מנהגנו כר"ת דנדרנא על העתיד, אם כן אין החרטה מועלת כעשוי, אלא כשהתירו לומר לאחד שני, ולכן צריך לומר דאיהרנא בדל"ת בתחלת חתימה, דמשמעה כן: (ס"ק ג) אומר כו'. כמו שכתב סימן רצ"ח סעיף י"ד. הוה יושבים בבית המדרש במוציא שבת והביאו לפניהם אור, אחד מברך לכלם בורא מאורי אש, והן שותקים ומתכונים לצאת בברכתו. ואף על גב דעל ידי זה מתבטלים מדברי תורה, מכל מקום עדיף מלברך כל אחד לעצמו, משום ברוב עם הדרת מלך. והוא הדין הכא: שכן יברך לעצמו. וסיים בספר אליה רבה [ס"ק יג]. וימיה לסיים קודם השליח ציבור, ויענה אמן על ברכות השליח ציבור, וכדלעיל סימן נ"ט סעיף ד' [בהגה]: (ס"ק ד) ב"א כו' כו'. עיין סימן תקצ"ב. במ"א ס"ק ט: עיין סימן י"ח. רצה לומר, דלילית המיוחד ליום אם לבשו בלילה אי יברך עליו הוא מחלוקת הרמב"ם [צניח ג, ה] והרא"ש [ה"ק, צניח סימן א]. לכן לצאת ידי כלם כתב רמ"א שם דבליל יום הכיפורים יתעטף בטלית ביום ויברך עליו. והטעם שמתעטפים בטלית בליל יום הכיפורים עיין שם במ"א [ס"ק ב].

לבושי שרד

מיימוניות וכו'. ר"ל, כדברי הרמ"ם משה: (ג) שם מק"ד עיין סימן י"ח. ר"ל, שמתעטף מעתה יום כדי לנדר, משום דלילה אין מנכין אפילו על כסות שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ט או"ח (ט) תקפא - תרצו / קארן, יוסף בן אפרים [עמוד 149] {276077}

הגהות והערות

קמ"ב

ג עיין במהרי"ל שם סוף אות ה' [ע"פ תמ"י, ובמהדורות הקודמות לתא], שמהרי"ל היה שליש לצדוק רב, ביום, ולא בליל כל נדרי: ד נוסף ממהדורת אמ"ד תקי"ד (פרופס), וכן הוא לשון העור שם: ה עיין טור השלם שם ובב"י [ד"ה ומ"ש וגם] וצ"ח [ד"ה ואומר] והנהיה והערות [הערה ד]: ו תוקן ממהדורת למענר מר"ב, וכ"כ יד אפרים:

ז תוספת מהדורת ויולג מ"י"ע, וכ"כ יד אפרים: ח תוקן ע"פ לשון הלבוש: ט צניח דל"ת משה הנוסח "דנדרנא", נתיבה אמן, וכן הגיה מהל"ה חלק

במ"א, וכן הוא בתוספת יום טוב ויבנהו מיימוניות דל"ת. אמנם מהמנין צניח הדברי משה נראה להדיא שהוא טעות סופר וז"ל "די נדרנא" בשתי תיבות, וכמו שצנח והולך בשם ב"י [עמוד תמ"ד ו"מ"ש וגם] דנתיבה אחת משמע לשעבר וצ"ח תיבות הוא דמשמע להבא. ועל כן נראה דלא צ"ח המנ"א אלא לאפוקי מרבינו ירוחם שכתב לומר "דנדרנא" ומהלבוש שכתב לומר "דלנדרנא". וכן מוכח בלבושי שרד, מהא דהשאר הגירסא במנ"א בשם הרמ"ם משה "די נדרנא", ועל מה שכתב המנ"א וכן כתב ההגהות מיימוניות, כתב "די נדרנא דל"ת משה":

י' בש"ח שם מנוול דכן לר"ן לעשות, ומי שמנדר לעצמו לא יסר בעינו, וחז"ל במקום תיבת "דמות" ז"ל "דמותו":

יא בפסקי הרא"ש שלפניו לתא, עיין שם סוף יומא. ועיין טור השלם [הנהגות והערות אות יג] דמהדורת קעניגסברג הגיהו צ"ח "המדרש", וכן הוא במדרי [יומא רמז משכו]:

יב תוספת מהדורת קלקא ש"ל:

יג עיין דמשק אלעזר דש כלן טעות סופר, ומה שכתב ועיין בראב"ן. מקומו בס"ק * ומש"כ שם מקומו כלן: יד ראה הערה יג, ועיין ברכת אליהו הערה 2, ולפי דבריו המונהג לצנח רמז אות ג:

טו ביונתן למקן דמהדורת אמ"ד תל"ז ומק"ד (דפוס פרופס) כמו "אדלעיל": טז תוקן ע"פ טעות השלחן, וכן הוא בשאילת יעקב שם:

יז נוסף ממהדורת לצדוק מתי"ם:

הוריות דף ב

מ"ז מגן דוד

אורח חיים תרי"ט הלכות יום הכפורים

מגן אברהם נ"י

באר הגולה

ד. טור (עמוד ממנו) בשם מהגא אשכנזי, על פי מדרש רבה (בבבב) פרשת ואתחנן (לוח כה): ה. מימרה דרבא שנת כ"ד (ע"ג):
 ה. * טור שם: ו. טור (שם) על פי פרקי דרבי אליעזר (פרק מג) וכן כתב הגהות מיימוניות (סוף שבועות עשור ד"ה א"ן) בשם מכלתא (בשלה, פרשת ויבא עמלק סוף פרשה א; מרדכי יומא דמו תשעה):
 ו. טור (עמוד ממנו) על פי מדרש (פרקי דרבי אליעזר פרק מג) שהגיה בסיומן תר"ו (עמוד חא):
 ח. מהרי"ל (שם מצרייטא) מיקרי ירושלים יומא דף י"ט (ע"ג; מרדכי שם; הגהות מיימוניות שם ד"ה כל, שכן נהג מהר"ם מיוענטורג [ט]):

צינינים ר"מ א

(ג) מהרי"ל (הלכות ליל יום כפור עמוד ע"ג):
 (ג*) רא"ש סוף יומא; מרדכי שם רמז תשכו; ראב"ן עירובין קנ"ו, ב; מהרי"ל (שם עמוד ע"ג); מהנהיגים (ל"א טי"ח) מנהיג יום פסחים עמוד ק"ג; (ה) הגהות מיימוניות סוף שבועות עשור ד"ה כל; מהרי"ל שם עמוד ש"ב; אבודרהם עמוד רפ"א; (ז) מהנהיגים (שם); (ח) מהרי"ל (הלכות חפלת שמירת ליל יום כפור עמוד ש"ט); (ט) ריב"ש סימן תקי"ב ומנהיגים (שם עמוד קר"ן); (ט*) ריב"ש שם; (כ) (מרדכי) (הגהות מיימוניות) (שם, שכן נהג מהר"ם מיוענטורג [ט]); (ל) מהרי"ל ווייל סימן קל"א; (מ) מהרי"ל (הלכות ליל יום כפור עמוד ש"א):

עמרת זקנים

(ב) וניהיגים יומא כ"ב נדרי ב. ויש אומרים שמוציאין ספר תורה ואוחזו תחון בחיקן (טור (הר"א) (ההרא"ש) במסכת יומא פ"ח ריש סימן טח). אם כן לדידן גם כן ראוי לפתוח ארון הקודש (הגהות מהנהיגים מנהיג יום פסחים אות קג). ואינו יודע למה אין נוהגין [כן] כן, ולא ראיתי בשום מקום לנהוג כך להוציא ספר תורה או לפתוח הארון הקודש כשואמרים כל נדרי, בפרט שראיתי גם בכתיבי האר"י (שגם הטעות ריש ענין יום הפסחים שמוציאין ליל יום כפור ואומרים עליהם התרת נדרים כל נדרי, יש סמך גדול בענין ספרי תורה שמוציאין אז, וטוב ליקח מי שיצא הספר תורה לכל נדרי אפילו בממון רב:
 ג) אומר ויבא. ויש מי שכתב שאומרים כמה מרליקין (כל בו סימן ע"ג, ג). ויש אומרים שאין לומר כמה מרליקין אפילו אם חל בשבת (מהרי"ל לנסח ליל יום כפור עמוד ט), וכן נוהגים. ואין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשו וכו', אפילו כשחל יום כיפור בשבת, שכיון שהוא יום החנינה אין כל כך רצון במנוחתנו. אבל והנהיגו ה' אלהינו באהבה וברצון וכו' יש לאומר, שהוא חפלה על כל שבתות השנה בל יום כפור (רמ"א ל"ג), כן כתב בסעף ב'. ובסעף ג' הוא סותר דברי עצמו, שכתב מהרי"ל (ל"ג) אם חל בשבת ואומרים ותתן לנו וכו' את יום הכיפורים הזה [כ"ו] אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשו במנוחתך וכו'. על כן נראה לי שמה שכתב בסעף ג' הוא טעות, כן נראה לי:
 ד) אחד צ"ע וכו'. וכן בכל העניות ציבור, עיין לעיל סימן תקס"ו (סעף ז). והשליח ציבור אומר בקול רם כל נדרי, ושנים שעמו בקול נמוך, דחרי קלי לא משמעו (ולא שהם ט, א). אבל מכל מקום יאמרו השליש בידו, וגם כל הקהל יאמרו בנחת עם השליח ציבור. והנה בנוסח שלנו פתח בלשון יחיד, ואחר כך בלשון רבים, על כן נראה שהוא משוש, וכצ"ל, ודאטינא על נפשי, ובסוף יאמר נראה לא נדרי ואסתי לא אסתי ושבועתי לא שבועתי (רמ"א ל"ג סוף א). ותמיהו טובא, דאף לפי דעתו של מהר"ם מה חשש בזה שאומר בסוף רבים אף על היחיד, ובעל נפשטא ודאי לא קשיא מיד, והנפשות רבים נפש רוח ונשמה, ואף על פי דחלתו לשון יחיד, מה בכך. ומה שכתב (ל"ג) שכל יחיד צריך להתנות לעצמו, ליתא, דאף דאם תמצא לומר דעל ידי שליח לא יכול להתנות, מכל מקום רבים שהסכימו על שום תנאי ואחר מהם אומר בפירוש כך וכך התניו וקיימנו עלינו מועיל מרין חכמות, ולא משמע שליחות. ועוד נראה, דהציקר הוא לומר דנידנא ודאי שבתענא, כמו שכתב הרא"ש (ומה ש"ח ריש סימן טח) ורבינו (טור עמוד ממנו) [ה סוף א]. [אלון רמז ע"א, ד] והגהת מיימוני (סוף שבועות עמוד ד"ה א) (ב"ח עמוד ממנו ד"ה א) (ומה ש"ח עמוד ד"ה א) ומקורב הגיהו מקצת מחזורים ברפוסים ראדנורא, על פי מהנהיגים (ל"א טי"ח) מנהיג יום פסחים עמוד ק"ג. והוא לשון יחיד, ולא נהירא, אי נמי, דאף בעל מהנהיג סובר ראדנורא הוי לשון רבים, והאל"ף לא חורה כי אם על העתיד, והנוה"ק יורה על רבים, כללו של דבר, שאין לשנות בלשון כל נדרי כל עיקר, דכל לשונו הוא בלשון רבים, והשליח ציבור הוא שמירת הנדרים להבא מרין תנאי, כנודר לעיל. ונסלח לכל עת בני ישראל נהגו לומר בקול רם (מרדכי יומא ר"ח משט). ולא יאמר ככתוב ונסלח וגו', הגהות מיימוני (ל"ג) ד"ה ר"ת (סוף היסר מלך המדושים סימן ק), וכן כתבו מהרי"ל (הלכות ליל יום כפור עמוד ע"ג) ואבודרהם (עמוד ע"א):

ה. ביעודו יום. אע"ג דאנו מתנין על להצא, מכל מקום דמי קאמ להפרת נדרים שאין מפירין בשבת ויום טוב: ו עד ה"י"ה. כדי להתפלל ערצית צלילה. הקה"ל אומרים כל נדרי בלתי עם השליח ציבור, דאין תנאי השליח ציבור מועיל לציבור (דרכי משה אות א רא"ש יומא פ"ח סימן כה מרדכי שם רמז תשכו ל"ג סוף א, דלא כצ"ח עמוד תמו דיבור ראשון):
 ז בניגוניים. שמעלצלים דעת הקהל. יאמר מקרא קדש וכו' כו', ואין אומרים באהבה, ואלו הוא שבת אין אומרים אלהינו כו' ר"ה צמנוחטו, ויסיים כי אתה קלתן וכו' (ל"ג סוף א): ח בקו"ף ר"מ. משום שכלל השנה אומרים אותו בלתי מפני שמהם גנבה ממלאכים, אבל ציוס הכפורים גם ישראל דומין למלאכים (טור עמוד ממנו). והא דכתב בסיומן ס"א (עמוד ע"ג) נימריה לא אמרה משה, כלומר שלא כתבה בתורה, להצניעה מפני המלאכים, ע"ש. וכן כתוב בהגהות מיימוניות פרק א' מקריאת שמע (לוח ט): ט צריך להעמיד.

מתפללים ערצית [א] [ב] [ג] ונהגים לומר כל נדרי ה' צעודו (ד) יום [ד] ומשך בניגוניים ו עד הלילה [ה] [ו] ואומרים אותו שלש פעמים [ז] וכל פעם מגזינה קולו יותר מצדאשונה וכן אומר השליח ציבור [ח] שלש פעמים [ט] ונסלח לכל עלת וגו' [י] צמדבר טו, כן [יא] והקהל אומרים שלש פעמים ויאמר ה' סלחתי לדברך [יב] [יג] ואל יטנה האדם ממנהגי העיר אפילו ז א בניגוניים או צפויטים שאומרים שם:

ב ליל יום הכיפורים ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ח בקול רם:

ג א חל בשבת [א] אומר * ויבולו וברבה אחת מעין שבע וחותרם מקרש השבת (ד) ואינו מזכיר של יום הכיפורים: הגה [ב] [ג] ואין אומרים אצניו מלכנו בשבת (ה) אבל שאר הסליחות והתחנות אומרים כמו צמול:
 ד ו [א] צריך להעמיד [ב] אחד לימין שליח ציבור ואחר לשמאלו:
 ה ז [יא] יש [יב] [יג] שעומדים על רגליהם (ה) בל היום ובל הלילה:
 ו פ נוהגים יא ללון בבית הבנסת ולומר (ו) שירות ותשבחות בל הלילה: הגה [ז] וטוב לישן רחוק מן הארון [ח] [ט] ומי שאינו רוצה לומר תשבות ושירות צלילה לא ישן שם [י] והמוזים המתפללים כל היום לא יעורו כל הלילה כי מאדצין קולם כשאינם ישנים:

ב ליל יום הכיפורים ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ח בקול רם:
 ג א חל בשבת [א] אומר * ויבולו וברבה אחת מעין שבע וחותרם מקרש השבת (ד) ואינו מזכיר של יום הכיפורים: הגה [ב] [ג] ואין אומרים אצניו מלכנו בשבת (ה) אבל שאר הסליחות והתחנות אומרים כמו צמול:
 ד ו [א] צריך להעמיד [ב] אחד לימין שליח ציבור ואחר לשמאלו:
 ה ז [יא] יש [יב] [יג] שעומדים על רגליהם (ה) בל היום ובל הלילה:
 ו פ נוהגים יא ללון בבית הבנסת ולומר (ו) שירות ותשבחות בל הלילה: הגה [ז] וטוב לישן רחוק מן הארון [ח] [ט] ומי שאינו רוצה לומר תשבות ושירות צלילה לא ישן שם [י] והמוזים המתפללים כל היום לא יעורו כל הלילה כי מאדצין קולם כשאינם ישנים:

ועכשיו אין השנים עומדים אלא עד צרכו. ועיין צ"ח (עמוד ממנו ד"ה ואתחנן; עמוד ממנו ד"ה ומ"ש ומה), ועיין מה שכתבתי סימן תקס"ו סעף ז' [ס"א] [ס"ב] י שעומדים. היינו בשעת חפלת ערצית. אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בצוונה (ז) ציוס (כנסת הגדולה הגה"ט). ויזהרו שלא יהיו נקביהם. ואם נחלשו יכולים לסמוך לשום דבר (מהרי"ל הלכות ליל יום כפור עמוד ש"ה דרכי משה אות ה), (ע"י עיין [מ"א] ריש סימן תקפ"ה. וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו, וכמו שכתבתי סוף סימן תר"י (מטה משה סימן ממנו): יא ללון בבית הבנסת. [ל"ג] ול"ג (סוף הסימן) כתב מטוב (ל"ג) [ל"ג] לישן צביתו, כי מי שניעור צלילה ישן ציוס ואינו אומר בצוונה, ואי משום שמירת הנרות ישכרו שומר. וכתב צל"ה [מסכת יומא ד"ה אמנם מין קודם שישן יאמר ארבעה מזמורים הראשונים שצתהלים, שהם שמירה לקרי:

ועכשיו אין השנים עומדים אלא עד צרכו. ועיין צ"ח (עמוד ממנו ד"ה ואתחנן; עמוד ממנו ד"ה ומ"ש ומה), ועיין מה שכתבתי סימן תקס"ו סעף ז' [ס"א] [ס"ב] י שעומדים. היינו בשעת חפלת ערצית. אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בצוונה (ז) ציוס (כנסת הגדולה הגה"ט). ויזהרו שלא יהיו נקביהם. ואם נחלשו יכולים לסמוך לשום דבר (מהרי"ל הלכות ליל יום כפור עמוד ש"ה דרכי משה אות ה), (ע"י עיין [מ"א] ריש סימן תקפ"ה. וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו, וכמו שכתבתי סוף סימן תר"י (מטה משה סימן ממנו): יא ללון בבית הבנסת. [ל"ג] ול"ג (סוף הסימן) כתב מטוב (ל"ג) [ל"ג] לישן צביתו, כי מי שניעור צלילה ישן ציוס ואינו אומר בצוונה, ואי משום שמירת הנרות ישכרו שומר. וכתב צל"ה [מסכת יומא ד"ה אמנם מין קודם שישן יאמר ארבעה מזמורים הראשונים שצתהלים, שהם שמירה לקרי:

ערך להם מההריק"ש
 סוף סעף ב [בקו"ף ר"מ]. הצנור יאמרו אותו נחמם עם השליח ציבור:

שערי תשובה

(ד) אב ח" ב"י. עיין לבוש ומג"א [ס"ק ז] שאין לומר באהבה מקרא קודש. ומכל מקום שפיר אומרים ותתן לנו באהבה את יום השבת כו', כן מבואר בלבוש [סוף ג], וכן כתוב בדגול מרובה [אוצר מפרשים ס"ק ב]. ועיין לעיל סימן תקפ"ב [ט"ז ס"ק ג; מ"א ס"ק ז; שערי תשובה ס"ק ז]:
 נעטף צלילה אין לגרך עליו, ועיין ספר הכוונות [שער הכוונות ריש ענין יום הכיפורים, הגה אות ו]. ועיין ד' אהרן [בה"ט]. והבאר היטב אשר לפני [ס"ק ה] לא דק צוה בג"ע ע"ש: (ה) שעומדים. היינו בשעת חפלת ערצית, אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בצוונה ציוס, כנסת הגדולה, [מ"א ס"ק י; ט"ז ס"ק ה]. ויזהרו שלא יהיו נקביהם. ואם נחלשו, יכולים לסמוך לשום דבר, מהרי"ל, דרכי משה, [מ"א שם; עטרת זקנים ס"ק ה]. וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו, מטה משה, [מ"א שם]. ומי שעומד פעם אחת ודעמו לעשות כל כן ימיו, צריך התרה: (ו) שירות. ומי שניעור ויגע יאמר ע"פ ארבעה מזמורים הראשונים שצתהלים קודם שישכב, כי הם סמוגלים שלא יבא לדידי קרי, [מ"א ס"ק יא], שבהם ש"ו תיבוא, וד' מזמורים יעלה למנין קרי. וטוב שלא יעטוף צכרים וכספות המתמנין, ועכ"פ לא יבסא רגליו, של"ה [מסכת יומא ד"ה אמנם מי וד"ה עוד דבין]. והישן צבית הכנסת ישן צמערב או צבית הכנסת של נשים, דהישן צבית הכנסת עונו גדול [מ"א מלאכה]. יום הכיפורים שחל בשבת אין מתקבלין שבת, אבל מזמור שיר ליום השבת יש לאומר, שיירי כנסת הגדולה [בה"ט ע"א אות ט]:

באר היטב

(ד) יום. משום דדומה להמת נדרים, שאין מפירין בשבת ויום טוב, ולכן צריך לאומר מצעד יום, צ"ח [עמוד ממנו ד"ה כמון] [מ"א ס"ק ה]. והקהל אומרים כל נדרי עם השליח ציבור בלתי, דאין תנאי השליח ציבור מועיל לציבור, דרכי משה, ל"ג, [מ"א ס"ק ו]. ומנהג פשוט הוא להעטף צבית מצעד יום ומצדק עליו, וכן כתב האר"י ז"ל [פני עין חיים שער יום הכיפורים פ"ג]. ואם נעטף צלילה אין לגרך עליו, ועיין ספר הכוונות [שער הכוונות ריש ענין יום הכיפורים, הגה אות ו]. ועיין ד' אהרן [בה"ט]. והבאר היטב אשר לפני [ס"ק ה] לא דק צוה בג"ע ע"ש: (ה) שעומדים. היינו בשעת חפלת ערצית, אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בצוונה ציוס, כנסת הגדולה, [מ"א ס"ק י; ט"ז ס"ק ה]. ויזהרו שלא יהיו נקביהם. ואם נחלשו, יכולים לסמוך לשום דבר, מהרי"ל, דרכי משה, [מ"א שם; עטרת זקנים ס"ק ה]. וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו, מטה משה, [מ"א שם]. ומי שעומד פעם אחת ודעמו לעשות כל כן ימיו, צריך התרה: (ו) שירות. ומי שניעור ויגע יאמר ע"פ ארבעה מזמורים הראשונים שצתהלים קודם שישכב, כי הם סמוגלים שלא יבא לדידי קרי, [מ"א ס"ק יא], שבהם ש"ו תיבוא, וד' מזמורים יעלה למנין קרי. וטוב שלא יעטוף צכרים וכספות המתמנין, ועכ"פ לא יבסא רגליו, של"ה [מסכת יומא ד"ה אמנם מי וד"ה עוד דבין]. והישן צבית הכנסת ישן צמערב או צבית הכנסת של נשים, דהישן צבית הכנסת עונו גדול [מ"א מלאכה]. יום הכיפורים שחל בשבת אין מתקבלין שבת, אבל מזמור שיר ליום השבת יש לאומר, שיירי כנסת הגדולה [בה"ט ע"א אות ט]:

ספר תורה ואוחזו תחון בחיקן (טור (הר"א) (ההרא"ש) במסכת יומא פ"ח ריש סימן טח). אם כן לדידן גם כן ראוי לפתוח ארון הקודש (הגהות מהנהיגים מנהיג יום פסחים אות קג). ואינו יודע למה אין נוהגין [כן] כן, ולא ראיתי בשום מקום לנהוג כך להוציא ספר תורה או לפתוח הארון הקודש כשואמרים כל נדרי, בפרט שראיתי גם בכתיבי האר"י (שגם הטעות ריש ענין יום הפסחים שמוציאין ליל יום כפור ואומרים עליהם התרת נדרים כל נדרי, יש סמך גדול בענין ספרי תורה שמוציאין אז, וטוב ליקח מי שיצא הספר תורה לכל נדרי אפילו בממון רב:
 ג) אומר ויבא. ויש מי שכתב שאומרים כמה מרליקין (כל בו סימן ע"ג, ג). ויש אומרים שאין לומר כמה מרליקין אפילו אם חל בשבת (מהרי"ל לנסח ליל יום כפור עמוד ט), וכן נוהגים. ואין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשו וכו', אפילו כשחל יום כיפור בשבת, שכיון שהוא יום החנינה אין כל כך רצון במנוחתנו. אבל והנהיגו ה' אלהינו באהבה וברצון וכו' יש לאומר, שהוא חפלה על כל שבתות השנה בל יום כפור (רמ"א ל"ג), כן כתב בסעף ב'. ובסעף ג' הוא סותר דברי עצמו, שכתב מהרי"ל (ל"ג) אם חל בשבת ואומרים ותתן לנו וכו' את יום הכיפורים הזה [כ"ו] אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשו במנוחתך וכו'. על כן נראה לי שמה שכתב בסעף ג' הוא טעות, כן נראה לי:
 ד) אחד צ"ע וכו'. וכן בכל העניות ציבור, עיין לעיל סימן תקס"ו (סעף ז). והשליח ציבור אומר בקול רם כל נדרי, ושנים שעמו בקול נמוך, דחרי קלי לא משמעו (ולא שהם ט, א). אבל מכל מקום יאמרו השליש בידו, וגם כל הקהל יאמרו בנחת עם השליח ציבור. והנה בנוסח שלנו פתח בלשון יחיד, ואחר כך בלשון רבים, על כן נראה שהוא משוש, וכצ"ל, ודאטינא על נפשי, ובסוף יאמר נראה לא נדרי ואסתי לא אסתי ושבועתי לא שבועתי (רמ"א ל"ג סוף א). ותמיהו טובא, דאף לפי דעתו של מהר"ם מה חשש בזה שאומר בסוף רבים אף על היחיד, ובעל נפשטא ודאי לא קשיא מיד, והנפשות רבים נפש רוח ונשמה, ואף על פי דחלתו לשון יחיד, מה בכך. ומה שכתב (ל"ג) שכל יחיד צריך להתנות לעצמו, ליתא, דאף דאם תמצא לומר דעל ידי שליח לא יכול להתנות, מכל מקום רבים שהסכימו על שום תנאי ואחר מהם אומר בפירוש כך וכך התניו וקיימנו עלינו מועיל מרין חכמות, ולא משמע שליחות. ועוד נראה, דהציקר הוא לומר דנידנא ודאי שבתענא, כמו שכתב הרא"ש (ומה ש"ח ריש סימן טח) ורבינו (טור עמוד ממנו) [ה סוף א]. [אלון רמז ע"א, ד] והגהת מיימוני (סוף שבועות עמוד ד"ה א) (ב"ח עמוד ממנו ד"ה א) (ומה ש"ח עמוד ד"ה א) ומקורב הגיהו מקצת מחזורים ברפוסים ראדנורא, על פי מהנהיגים (ל"א טי"ח) מנהיג יום פסחים עמוד ק"ג. והוא לשון יחיד, ולא נהירא, אי נמי, דאף בעל מהנהיג סובר ראדנורא הוי לשון רבים, והאל"ף לא חורה כי אם על העתיד, והנוה"ק יורה על רבים, כללו של דבר, שאין לשנות בלשון כל נדרי כל עיקר, דכל לשונו הוא בלשון רבים, והשליח ציבור הוא שמירת הנדרים להבא מרין תנאי, כנודר לעיל. ונסלח לכל עת בני ישראל נהגו לומר בקול רם (מרדכי יומא ר"ח משט). ולא יאמר ככתוב ונסלח וגו', הגהות מיימוני (ל"ג) ד"ה ר"ת (סוף היסר מלך המדושים סימן ק), וכן כתבו מהרי"ל (הלכות ליל יום כפור עמוד ע"ג) ואבודרהם (עמוד ע"א):

ספר תורה ואוחזו תחון בחיקן (טור (הר"א) (ההרא"ש) במסכת יומא פ"ח ריש סימן טח). אם כן לדידן גם כן ראוי לפתוח ארון הקודש (הגהות מהנהיגים מנהיג יום פסחים אות קג). ואינו יודע למה אין נוהגין [כן] כן, ולא ראיתי בשום מקום לנהוג כך להוציא ספר תורה או לפתוח הארון הקודש כשואמרים כל נדרי, בפרט שראיתי גם בכתיבי האר"י (שגם הטעות ריש ענין יום הפסחים שמוציאין ליל יום כפור ואומרים עליהם התרת נדרים כל נדרי, יש סמך גדול בענין ספרי תורה שמוציאין אז, וטוב ליקח מי שיצא הספר תורה לכל נדרי אפילו בממון רב:
 ג) אומר ויבא. ויש מי שכתב שאומרים כמה מרליקין (כל בו סימן ע"ג, ג). ויש אומרים שאין לומר כמה מרליקין אפילו אם חל בשבת (מהרי"ל לנסח ליל יום כפור עמוד ט), וכן נוהגים. ואין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשו וכו', אפילו כשחל יום כיפור בשבת, שכיון שהוא יום החנינה אין כל כך רצון במנוחתנו. אבל והנהיגו ה' אלהינו באהבה וברצון וכו' יש לאומר, שהוא חפלה על כל שבתות השנה בל יום כפור (רמ"א ל"ג), כן כתב בסעף ב'. ובסעף ג' הוא סותר דברי עצמו, שכתב מהרי"ל (ל"ג) אם חל בשבת ואומרים ותתן לנו וכו' את יום הכיפורים הזה [כ"ו] אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשו במנוחתך וכו'. על כן נראה לי שמה שכתב בסעף ג' הוא טעות, כן נראה לי:
 ד) אחד צ"ע וכו'. וכן בכל העניות ציבור, עיין לעיל סימן תקס"ו (סעף ז). והשליח ציבור אומר בקול רם כל נדרי, ושנים שעמו בקול נמוך, דחרי קלי לא משמעו (ולא שהם ט, א). אבל מכל מקום יאמרו השליש בידו, וגם כל הקהל יאמרו בנחת עם השליח ציבור. והנה בנוסח שלנו פתח בלשון יחיד, ואחר כך בלשון רבים, על כן נראה שהוא משוש, וכצ"ל, ודאטינא על נפשי, ובסוף יאמר נראה לא נדרי ואסתי לא אסתי ושבועתי לא שבועתי (רמ"א ל"ג סוף א). ותמיהו טובא, דאף לפי דעתו של מהר"ם מה חשש בזה שאומר בסוף רבים אף על היחיד, ובעל נפשטא ודאי לא קשיא מיד, והנפשות רבים נפש רוח ונשמה, ואף על פי דחלתו לשון יחיד, מה בכך. ומה שכתב (ל"ג) שכל יחיד צריך להתנות לעצמו, ליתא, דאף דאם תמצא לומר דעל ידי שליח לא יכול להתנות, מכל מקום רבים שהסכימו על שום תנאי ואחר מהם אומר בפירוש כך וכך התניו וקיימנו עלינו מועיל מרין חכמות, ולא משמע שליחות. ועוד נראה, דהציקר הוא לומר דנידנא ודאי שבתענא, כמו שכתב הרא"ש (ומה ש"ח ריש סימן טח) ורבינו (טור עמוד ממנו) [ה סוף א]. [אלון רמז ע"א, ד] והגהת מיימוני (סוף שבועות עמוד ד"ה א) (ב"ח עמוד ממנו ד"ה א) (ומה ש"ח עמוד ד"ה א) ומקורב הגיהו מקצת מחזורים ברפוסים ראדנורא, על פי מהנהיגים (ל"א טי"ח) מנהיג יום פסחים עמוד ק"ג. והוא לשון יחיד, ולא נהירא, אי נמי, דאף בעל מהנהיג סובר ראדנורא הוי לשון רבים, והאל"ף לא חורה כי אם על העתיד, והנוה"ק יורה על רבים, כללו של דבר, שאין לשנות בלשון כל נדרי כל עיקר, דכל לשונו הוא בלשון רבים, והשליח ציבור הוא שמירת הנדרים להבא מרין תנאי, כנודר לעיל. ונסלח לכל עת בני ישראל נהגו לומר בקול רם (מרדכי יומא ר"ח משט). ולא יאמר ככתוב ונסלח וגו', הגהות מיימוני (ל"ג) ד"ה ר"ת (סוף היסר מלך המדושים סימן ק), וכן כתבו מהרי"ל (הלכות ליל יום כפור עמוד ע"ג) ואבודרהם (עמוד ע"א):

ה) שעומדים. היינו בשעת חפלת ערצית, אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בצוונה ציוס, כנסת הגדולה, [מ"א ס"ק י; ט"ז ס"ק ה]. ויזהרו שלא יהיו נקביהם. ואם נחלשו, יכולים לסמוך לשום דבר, מהרי"ל, דרכי משה, [מ"א שם; עטרת זקנים ס"ק ה]. וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו, מטה משה, [מ"א שם]. ומי שעומד פעם אחת ודעמו לעשות כל כן ימיו, צריך התרה: (ו) שירות. ומי שניעור ויגע יאמר ע"פ ארבעה מזמורים הראשונים שצתהלים קודם שישכב, כי הם סמוגלים שלא יבא לדידי קרי, [מ"א ס"ק יא], שבהם ש"ו תיבוא, וד' מזמורים יעלה למנין קרי. וטוב שלא יעטוף צכרים וכספות המתמנין, ועכ"פ לא יבסא רגליו, של"ה [מסכת יומא ד"ה אמנם מי וד"ה עוד דבין]. והישן צבית הכנסת ישן צמערב או צבית הכנסת של נשים, דהישן צבית הכנסת עונו גדול [מ"א מלאכה]. יום הכיפורים שחל בשבת אין מתקבלין שבת, אבל מזמור שיר ליום השבת יש לאומר, שיירי כנסת הגדולה [בה"ט ע"א אות ט]:

ה) שעומדים. היינו בשעת חפלת ערצית, אבל מי שעומד כל הלילה לא יוכל להתפלל בצוונה ציוס, כנסת הגדולה, [מ"א ס"ק י; ט"ז ס"ק ה]. ויזהרו שלא יהיו נקביהם. ואם נחלשו, יכולים לסמוך לשום דבר, מהרי"ל, דרכי משה, [מ"א שם; עטרת זקנים ס"ק ה]. וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים, ולכן הנשים לא יעמדו, מטה משה, [מ"א שם]. ומי שעומד פעם אחת ודעמו לעשות כל כן ימיו, צריך התרה: (ו) שירות. ומי שניעור ויגע יאמר ע"פ ארבעה מזמורים הראשונים שצתהלים קודם שישכב, כי הם סמוגלים שלא יבא לדידי קרי, [מ"א ס"ק יא], שבהם ש"ו תיבוא, וד' מזמורים יעלה למנין קרי. וטוב שלא יעטוף צכרים וכספות המתמנין, ועכ"פ לא יבסא רגליו, של"ה [מסכת יומא ד"ה אמנם מי וד"ה עוד דבין]. והישן צבית הכנסת ישן צמערב או צבית הכנסת של נשים, דהישן צבית הכנסת עונו גדול [מ"א מלאכה]. יום הכיפורים שחל בשבת אין מתקבלין שבת, אבל מזמור שיר ליום השבת יש לאומר, שיירי כנסת הגדולה [בה"ט ע"א אות ט]:

הוריות דף ב

משבצות זהב

(ד) ואינו, עיין ט"ז. עיין סימן תרי"ח (ט"ח) אות י'. כשחל יום הכיפורים בשבת אין מקבלין שבת, אבל אומרים מומזר שיר ליום השבת, אליה רבה [ס"ק] ח"י בשם שיירי כנסת הגדולה [הגה"ש אות ח]. וכן ראוי, כמו כשחל יום טוב בשבת, ושבת חמור מיום הכיפורים סקילה כו'. וכמדומה שהעולם אין נוהגין כן, ואינו יודע דבר ברור בזה: (ה) כ"ה. עיין ט"ז. כל זמן שאומרים סליחות ותפלות עומדים, והכל לפי מה שמרגיש בכוחו:

גם הלבוש, כגמתי באות ו'. ומה שכתב [לנוסח] גם כסעף ג', עיין עטרת זקנים [מ"א] אות י"ד לין תענית ליעור נבנל, וזוים הכיפורים כולל סליחות, יע"ש: י שעימדיים. עיין מ"א. א"ה יינו אף קבלו נגזר לעמוד יוכל לעמוד [ולאחריו] ולסומך] לשום דבר, וז"ע: [אות ה] ראי לשכב נמערב או עזרת נשים כשאינן עומדים, ועיין עטרת זקנים [ס"ק ה]:

פרי מגדים

אש"א אברהם

ה בעודו יום. עיין מ"א. לרבינו מס דהוה מלאי להבא, מכל מקום דומה קלמ כו'. ועיין ג"ס [עמוד מה ד"ה ממוז]. וכשחל יום הכיפורים בשבת, יש אומרים מומזר שיר ליום השבת יש שאין אומרים, עיין מה שכתבתי בט"ז [אות ד], י' לעיין אותן המקבילים שבת נמוזר אף יעשו, יקבלו קודם כל נדרי, אף מפיין. ולאחר כל נדרי, אף רואים להפסיק בתפלת יום הכיפורים. עיין הלכות שבת מוה: ז ע"ד. עיין מ"א. א"ה חל בשבת א"ה אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ראה נמנעתי, עיין לנזם [פס"ק] ועטרת זקנים [ס"ק] ג: ז בניגונים. עיין מ"א. יש ג"כ סוד, עיין הלכות ר"ה. ומה שכתבתי [מ"א] אות י"ד לין תענית ליעור נבנל, וזוים הכיפורים כולל סליחות, יע"ש: י שעימדיים. עיין מ"א. א"ה יינו אף קבלו נגזר לעמוד יוכל לעמוד [ולאחריו] ולסומך] לשום דבר, וז"ע: [אות ה] ראי לשכב נמערב או עזרת נשים כשאינן עומדים, ועיין עטרת זקנים [ס"ק ה]:

ביאור הגר"א

[ג] [הנה] ונהגים כו'. לגירסת הראשונים, דאין נשאלין דנדרים אלא לצורך היום, כמו שכתוב בסוף שבת וקנו, א. וגירסת הראשונים היא עיקר, כמו שכתב הרא"ש [סוף ויזמן]. ועיין מ"א [ס"ק ה]: [ד] ובמש"כ כו'. עיין מ"א [ס"ק ו]: [ה] ואומרים אותו שלש פעמים כו' וכן אומר השליח ציבור כו'. לגירסת ר"ת משום דהרן דברי חכמים כן הוא, מגל זו כו' [מנחת סה, א]. ונסתח אומרים א"ע"ג שבטלן, שמה יעבור ולא ידע שבטלו, וכמו שכתוב במדר כ"ג [ע"א] ובקדושת פ"א [ע"ב]. אבל לגירסת הראשונים נוסח על שגדר, וכמו שכתוב בנדרים כ"ב [ע"א] ויש ע"ז [ע"ב], וכל שכן אם עבר. ועיין רמב"ם בפירושו [למשניות] סוף פרק י' דנדרים, ואומר שלש פעמים, כמו שכתוב בטור [נמזר הכס] ושו"ע י"ד סימן רכ"ה סעיף ג'. ועיין בירושלמי פרק (י"א) [י] דנדרים [ה"ה] (י"ג) [ח] [ה] וירושלמי [שם הלכה א] כל הדברים תלו אותן ר"ת קשה להולמו שיבקש סליחה על עונות שיעשה להבא. ועיין ברא"ש [סוף ויזמן]: [ו] וא"י ישנה כו'. כמו שכתוב בבבא מציעא פ"ג [ע"א] ובירושלמי [שם פ"ג הלכה א] זאת אומרת מנהג מבטל הלכה. ושם [בבלי] פ"ו [ע"ב] ברובם של א"י ישנה כו'. ובפרק ד' דפסחים [א], א"ה אפילו להקל מהלכה, ועיין ברו"ף בפרק ד' דפסחים [ו], א"ה [א] וירושלמי [שם הלכה א] כל הדברים תלו אותן במנהג כו'. ודוקא במנהג חשוב, כמו שכתוב בירושלמי שם במרצאי שבת אחר דתפני סרא לאו מנהגא ט"ל, וכמו שכתוב במסכת סופרים פרק י' הלכה א"ה ובגמרא ריש פרק (ע"ט) [מקום שנהגו] [פסחים ג] בן מאי איריא כו' התם סימן ברכה כו', ופירש הר"ן [שם ט], ב ד"ה ג"מ כיון דלא חמיר איסוריה אינו יכול לומר מקום שנהגו בערבי שבתות וערבי ימים טובים, דמנהגא בזה לא כלום הוא. ועיין ר"ן שם וברא"ש [שם פ"ד סימן ג] ובבבא קמא ק"ו ב' ובפרק בתרא דתענית כ"ה ב' ובפרק ג' דמנחות [א], א"ה ובפרק י"ב דיבמות [ה] א"ה יבוא אליהו כו'. ובמסכת סופרים פרק י"ד [שם] ונהגו העם כן שאין להקל, נקבעת עד שיהא מנהג כו': [ז] [פס"ק] ב' כ"ה כו'. מדרש רבה [ובירם] סוף

יד אפרים

קלא

(מ"א ס"ק י"א) ובבב"ש כתב שמוצב פ"ד פ"טן בביתו כו', כצ"ל:

חכמת שלמה

תרים (פס"ק ב) כ"ה יום הכיפורים ומפאתו

אומרים בידך שם כבוד מלכותו יעלה ועד בקול דב, מ"ג, עיין במעשרי על המזבח פקעת וירי שנת ס"ה, הנחיל ליה ראייה מן המדרש תחומתא שם [אות ה] דהיכי דהס דומין למלאכי השרת יש לאמרו נקול רס, ע"ש וז"ל:

הגהות והערות

[ח] תיקן ע"פ דמסק אליעזר:

[ט] עיין ל"גון ה"י"ף שם ג"ס הירושלמי, והנהגות מלא"ש שם, ולפנינו צירוף שני הלשון "צ"אפיקו שנתח אלו מנהג עד יפני סדרה מנהג", ואולי כוונתו מנהג שכתב מלתמפי קדוה, וכמו שכתב הר"ן שם [פ"ד סוף ד"ה נמ"]:

[כ] עיין ילקוט שמעוני ויקרא רמז תקע"ח, וראה עוד מה שכתבנו לעיל סימן תרו הערה יג:

[כג] גם ממהדורת פראג תקמ"ה הונה צ"י במקום כנסת הגדולה, וכ"כ מקור חיים ותוספת שנת:

[כד] נוסף ע"פ מח"ק של הלבושי שרד:

[כה] שכתב ס"ס "יש להמנעם נבליה ונלא נכס", ולא כתב זאת רק על המתעטף בלילה:

[כו] בבאר היעב הרלשון הנוסף "ישנו ה"ל":

[כז] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

[כח] כך היתה נקראת ה"ש"ט ט"ל, ועיין עור השלם בהגהות והערות [אות ד]:

[כט] מה שכתב העטרת זקנים "ואע"פ שלא נהגו לאומרו טוב לאומרו בלש", אולי כוונתו נב"י ונתקונו צ"י ט"ק הפימן:

[ל] תוקן במהדורת דיהרנפארט מ"ג"ג ופראג תקמ"ה, וכן הנהיג ד' אפרים, וכ"ה ל"גון הלבושי:

[לא] זה סותר למה שכתב המתעטף בלילה:

[לב] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

[לז] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

[לח] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

[לט] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

[מ] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

[נא] נוסף ממדורת אה"מ"ד ת"ס:

מחצית השקל

[פ"ק ו] עד כו'. הקהל כו' דאין תנאי כו'. ומה שאומרים אותו שלש פעמים בשלמא למנהג הראשונים הדוא על העבר הוא כד"ן התרת נדרים שאומר לו החכם שלש פעמים מותר לך, אבל לידן שחופטים מנהג ר"ת להתנות על העתיד, וליכא למימר כמו שכתבו [דרכי משה המדרכי שם בשם הראב"ן עירובין ק"ו, בן שמה לא שמה אחד פעם ראשונה או פעם שניה ולכן השליח ציבור מגביה קולו יותר בכל פעם, דהא כל אחד מתנה בפני עצמו ואינו סומך על השליח ציבור. עיין לומר כמו שכתבו הראשונים דלשון חכמים כן הוא, כדמצינו מנהג עירובין גבי צריזות עומר [מנחות סה, א] מגל זו שלש פעמים וכו', או לפיכא מלתא: (פ"ק ז) בניגונים כו'. וכתב בדרכי משה [אות א] בשם מהר"ל [הלכות ליל יום כפור עמוד שכו, ובשו"ע נוסחאות שם אות ג] דמהאי טעמא המנהג שהשליח ציבור בכל פעם שאומר כל נדרי מגביה קולו יותר, שבעד זה נשאל באימה ויראה. וכן בשחרות כשיחזיקי המלך יתחיל בלחש שמעך זה, עכ"ל: יאמר מקרא קודש. דמאי שנא מראש השנה ושאר יום טוב, דהא גבי יום הכיפורים נמי כתיב ויקרא כו', כו' במדבר ט"ו, [מקרא קדש, לבוש: ואין זהו המנהג באהבה. כיון שהוא יום דין, ואין מקבלין הדין באהבה, ואף על גב דאשחל בשבת אומרים באהבה וברצון שבת צדיק, קאי על כל שאר שבתות השנה, לבוש: אין אומרים בו רצה במנוחתינו. כיון שהוא יום תענית, אין כל כך רצון במנוחתינו, לבוש: ייסיים בי אתה סלחן. ולא לומר דברך אמת וקיים לעד, כי היכי דלהוי מעיין החתימה סמוך לחתימה, לבוש: (פ"ק ה) בקול כו'. והוא דתבא בסיומן כמו כו', (ה"כ) כתיב דמשה דמשה אלא שאמרה בצנעה דרך גניבה, ובסיומן ס"א כתב הטור דמהאי טעמא אמרין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בלחש, דהיכי נעביד, לא נימריה אמרה יעקב, נימריה לא אמרה משה, ממשע דמשה לא אמרה כלל. לכן פירש מ"א דגם בסיומן ס"א כוונת הטור כמו כו', (ה"כ) צדיק כו', ועיין בב"ה [ע"ג] מה שכתבתי סימן תקס"ו, ר"ל, דמהאי טעמא מעמידים שנים אצל השליח ציבור, משום דאיחא בפרקי דרבי אליעזר [פרק מ"ד] דכן מצונו במשה רבינו ע"ה במלחמת עמלק כשהתפלל על ישראל [שמות יז, יב] ואהרן וחזר תמוז בידיו,

לבושי שרד

המיוחד ליום, כמנזר כסיון י"ח: (ד) שם ספ"י ביום [כנסת הגדולה] כו'. לא ידעתי מה שהניח זה בשם כנסת הגדולה, שהרי כן כתב נס הכ"י [עמוד מה ד"ה ועד נהגו אמש] כ"ה הוה בט"ז [ס"ק ה]: (ה) שם עיין ריש סימן תקפ"ה

אוצר מפרשים

תרי"ט א (נהג ספ"ה א) בניגונים. עיין תשובת בית דוד [א"ח] סימן (תצ"ח) [אש"א אברהם, א] [תל"א]:

ב (מ"א ס"ק ו) ואם הוא שבת, ואומרים ותתן לנו באהבה את יום השבת הזה ואת שלחו ערוך השלם <ממהדורת פריעדמאן> - ט א"ח ט (תקפ"א - תרצ"ו) / קארן, יוסף בן אפרים [עמוד 151] {726077}

י"ג צום כפורים: ג (שו"ע ספ"ה א) א"ה. עיין בספר שיירי כנסת הגדולה [הגה"ש אות ח] סימן רסו הנה"ש

אות בן שבעון להתחיל מומזר שיר ליום השבת קודם ברכו: (התם ספ"ה)

דני יפול, דכהאי גוונא [נס] כ"ה נשופר שר, כמו שכתב המג"א שם:

(י"ג) מ"ה מרבה:

(י"ד) מ"ה מרבה:

(י"ה) מ"ה מרבה:

(י"ז) מ"ה מרבה:

(י"ח) מ"ה מרבה:

(י"ט) מ"ה מרבה:

(כ) מ"ה מרבה:

(כ"א) מ"ה מרבה:

(כ"ב) מ"ה מרבה:

(כ"ג) מ"ה מרבה:

(כ"ד) מ"ה מרבה:

(כ"ה) מ"ה מרבה:

(כ"ו) מ"ה מרבה:

(כ"ז) מ"ה מרבה:

(כ"ח) מ"ה מרבה:

(כ"ט) מ"ה מרבה:

(ל) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

(לז) מ"ה מרבה:

(לח) מ"ה מרבה:

(לט) מ"ה מרבה:

(לא) מ"ה מרבה:

(לב) מ"ה מרבה:

(לג) מ"ה מרבה:

(לד) מ"ה מרבה:

(לה) מ"ה מרבה:

(לו) מ"ה מרבה:

משמע דס"ל דהחיוז מוטל על הבן עלמנו, ול"ע לכאורה בסתירת דברי הרמב"ם.

ולפי הנ"ל דהרמב"ם חולק על התי' השני בתו"י ציומא, וס"ל דדין חינוך למלות ל"ת הוא דין חינוך צפ"ע מקרא דחנוך לנער ע"פ דרכו, א"כ ניחא מאד ואין סתירה כלל כי שני דינים שונים הם, ובאמת התקנה דרצקן של חינוך למלות צמ"ע מוטלת על הבן עלמנו, וזהו חיוז במלות מדברי סופרים כל' הרמב"ם בכל המקומות הנ"ל, אבל החיוז של חינוך לפרישה וקדושה צמלות ל"ת זה הוא מחובת האב על הבן, ודוק היטב. [א"ה, עיין

צחי' מרן הגרי"ז לנזיר (כת, ז) שציאר כן. - ועיין עוד ברצינו מנוח צהל' שציתת עשור (פ"צ הל"י) שציאר דיש שני דיני חינוך ציוה"כ עלמנו, דין חינוך לשעות שהוא מקרא דחנוך לנער רק להרגילו במלות, ודין חינוך להשלמה להתענות כל היום וזה ממלות חינוך שצכל המלות, ולפי"ז ציאר דחינוך לשעות אינו אלא צבן ולא צבת, עיין שם. אמנם ברמב"ם צפיה"מ מצואר דחינוך לשעות הוא צין בזכרים וצין צנקיבות, ומוכח גם ברמב"ם צהל' מאכא"ס דהוא נוהג צכל הקטנים ויסודו מדין חינוך צמלות ל"ת].

סימן גב

במנהג אמירת "ונסלה" ביוהכ"פ

אחרי עקירת הנדרים למפרע, אנו מצקשים ונסלה לכל עדת צנ"י על חטאת הנדרים והשצועות.

ויש להוסיף עוד צזה, דיעוין צמסילת ישרים (צסוף פ"ד) שציאר את החסד שנתשובה, "כי לפי שורת הדין היה ראוי שהחוטא יענש מיד וכו' ושלל יהיה תיקון לחטא כלל וכו', דאיך יוכל לתקן הדבר הזה היוכל להסיר המעשה העשוי מן המליאות, אמנם מידת הרחמים כותנת וכו' שהתשובה תנתן לחוטאים צחסד גמור שתחשב עקירת הרלון כעקירת המעשה, דהיינו שצהיות השצ מכיר חטאו וכו' ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש וכו', הנה עקירת הדבר מרלנונו יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו". הרי דהיסוד והמקור צדיני התורה לענין התשובה הוא התרת נדרים, וע"כ ערב יוס כיפור עם חשיכה ישראל עם הקודש מתירים נדריהם צאמירת כל נדרי, כדי לעורר מכח התורה את מידת הרחמים לקבלת התשובה ועקירת כל החטאים ועוונות צית ישראל, ולכך מיד לאחר היתר נדרים מצקשים ונסלה לכל עדת צנ"י על כל החטאים והעוונות, דכשם שמועיל היתר נדרים ע"י פתח של

א. בטעם אמירת ונסלה לאחר כל נדרי, צפשוטו הונסלה הוא הגמר של התרת נדרים, וכש"כ הטור "ואומר ונסלה לכל עדת צני ישראל כי לריכין כפרה לאותם שעצרו", והוא גם ע"פ לשון הכתוב צפ' מטות (ל, ו) וה' יסלה לה, וצרש"י שם "צמה הכתוב מדבר צאשה שנדרה צנזיר ושמע צעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוצרת על נדרה וכו' זו היא שצריכה סליחה", וגם כאן אף שהיתר נדרים למפרע, מ"מ אותם שעצרו לריכים סליחה וכן ציאר צציהגר"א (תרי"ט א).

והטעם לבקשת הסליחה צהיתר נדרים של יוה"כ דוקא, הוא משום שעיקר אמירת כל נדרי ציוה"כ הוא כדי להשתדל צכפרה צכל מידי דאפשר, ובאותם עצירות שאין להם תקנה אלא צתשובה חוזרים צתשובה, וצעצירות שצין אדם לחצירו יפיים את חצירו, אבל צעצירות של נדרים ושצועות שיש להם תקנה ע"י עקירת הנדרים למפרע, מדרכי התשובה וצקשת הכפרה להשאל על נדרו, כדי לעקור את העצירה למפרע, וצלא זה חקר צחרטה, ורק

חרטה וטעות, כך ימחול לנו ה' על כל עוונותינו, "כי לכל העם צשגגה" - וכל חטאינו היו בטעות וזרות שטות, וע"כ מידת הדין נותנת שיעקרו לגמרי כעקירת נדרים למפרע.

ב. אך עיין צביהגר"א שם שתמה לשיטת ר"ת דכל נדרי אינו התרת נדרים, אלא מסירת מודעה על הנדרים של השנה הבאה, דלפ"ז למה אומרים ונסלח לאחר כל נדרי, דאין לומר דזהו משום שמה יעבור ולא ידע שציטל הנדר, "דקשה להולמו שיבקש סליחה על עוונות שיעשה להבא", ול"ע.

אולם נראה לומר באופן אחר בטעם אמירת ונסלח ופסוקי הכפרה, דאי"ז הסיוס של כל נדרי, אלא פתיחה והקדמה לברכת שהחיינו, שהרי ברכת הזמן בכל מועד היא לאחר אמירת קידוש היום, עיין בגמ' עירוזין (מ, ז) דלכתחילה מלוה לאומרו על הכוס, ונראה דלאו משום קדושת היום אומרים שהחיינו עם הקידוש, אלא לפי שקידוש היום בכל שבת ומועד הוא שירה על ברכת מועדיך, וכמוש"כ ויברך את יום השביעי ויקדש אותו, וע"כ אחריו מודים על הזמן של המועד, והשהחיינו הוא הסיוס של הקידוש והשירה שנאמרה על היין.

ואשר מהאי טעמא ציוס כיפור שאין מטבע ברכה של קידוש היום, אומרים פסוקים של ברכת החג וקדושת היום, דעיקר הברכה של יום כיפור הוא זה שהוא יום סליחה ומחילה, כדאיתא בסוף תענית (כג, ז) לא היו ימים טובים לישראל כיוה"כ שהוא מחילה וסליחה, ולא עוד דגם קדושת היום של יו"כ"פ הוא מחילה וסליחה, וכמו שחותמים בברכת קדושת היום דיוהכ"פ מלך מוחל וסולח לעוונותינו - מקדש ישראל ויוהכ"פ, ואי"ז חתימה בשתיים אלא זהו החפלא של קדוה"י של יוהכ"פ, ועיין בגמ' שצעות (יג, א) דס"ד שאין יוה"כ מכפר אם לא קראו מקרא קודש וברש"י שם "לא קיבלו בצרכותיו לומר מקדש ישראל ויוה"כ", והביאור בזה, דקדושת היום דיוהכ"פ הוא זה גופא שהוא מלך מוחל וסולח - מקדש ישראל ויוה"כ כחתימת הברכה של קדוה"י, וע"כ ס"ד שכלל שקיבלו בצרכותיו ולא קיבל את עלם קדושת היום של המחילה והכפרה, דאין יוה"כ מכפר.

וע"כ מקדימים לשהחיינו את אמירת ונסלח, שזה עיקר קדושת היום וברכת החג דיוהכ"פ, שהקב"ה מוחל וסולח לעוונות בית ישראל, ולאחר שירה זו על הברכה הגדולה של "ונסלח" - יום מחילה וסליחה, מצרכים שהחיינו וקיימנו שהגיענו ליו"ט הזה של יוה"כ שהוא יום מחילה סליחה וכפרה.

סימן נד

בענין ברכת שהחיינו בליל יוהכ"פ

ונראה להוסיף עוד בזה, דמה שנהגו לברך בלחש עם הש"ץ ולא ממתינים לש"ץ שיסיים הברכה ויענו אמן ואח"כ יברכו כל הליבור. לפי שיש לחוש למאי דמשמע מדברי הרמב"ם פ"א מצרכות הלכה י"א וז"ל, "כל השומע ברכה מן הצרכות מתחילתה ועד סופה ונתכוון ללאת בה ידי חובתו

בשו"ע או"ח (תרי"ט, א) בצדר ליל יוה"כ איתא, "ונוהגים שאומר כל נדרי וכו' ואח"כ אומר שהחיינו". ושם צמסנ"ז (ס"ק ג) כתב בשם האחרונים, "וגם הצבור יאמרו כל א' בלחש, וטוב שימירו לסיים הברכה שמצרך לעלמנו, כדי שכשיסיים הש"ץ הברכה יאמרו אמן".